

Sporen van vergeten architect

Ed Dekker
ed.dekker@hollandmediacombinatie.nl**Achtergrond****Boek van 160 pagina's**

Wieringerwaard ■ Veel tierlantijntjes, niet strak, opvallende versieringen. Gerard de Vries (60) herkent het werk van Arnoldus Teunis van Wijngaarden van verre. De vergeten architect heeft in de negentiende eeuw veel sporen nagelaten in de regio.

Zijn speurtocht door het leven van Arnoldus Teunis van Wijngaarden leverde Gerard de Vries vele verrassingen op. De ontdekkingsreis voerde hem in de Kop van Noord-Holland en West-Friesland langs kerken, pastorieën, onderwijzerswoningen, raadhuisen, wees- en armenhuizen, scholen en woningen. En altijd weer die herkenbare stijl.

Arnoldus Teunis van Wijngaarden woonde in Medemblik. Tot op hoge leeftijd was hij actief. Eind 1900 stierf hij op 80-jarige leeftijd. Van Wijngaarden is familie van Gerard de Vries. De man is de betovergrootvader van zijn vrouw. De Vries bekroonde zijn onderzoek met een boek. Het is kortgeleden gepresenteerd in Medemblik, de stad waar Van Wijngaarden liefst 54 jaar werkte als stadsarchitect.

Stadsarchitect

Als stadsarchitect - deze functie heette later directeur openbare werken - had de geboren Papendrechter voldoende tijd om ook zelfstandig architect te zijn. In de Noordkop achterhaalde Gerard de Vries in acht plaatsen creaties van Van Wijngaarden: in Nieuwe Niedorp, Winkel, Anna Paulowna, Wieringerwaard, Barsingerhorn, Kolhorn, Lutjewinkel en Grootpolder (tussen Kolhorn en Wieringerwaard). Dit waren veertien objecten.

Iets meer dan helft van die veertien gebouwen heeft de tijd over-

leefd. Op nieuwe foto's staan ze sierlijk in het boek, naast afbeeldingen uit de jonge tijd van de herkenbare panden.

Van Wijngaarden had in 1871 een mooie klus in Wieringerwaard: uitbreiding van de openbare lagere school en verbouwing van een gedeelte van de onderwijzerswoning ernaast. Hoofdonderwijzer R. Visscher had geklaagd over gebrek aan ruimte en over kinderen die in de klas hun klompen moesten aanhouden om geen natte voeten te krijgen.

Voor deze opdracht was aannemer P. Verheij uit Den Helder de laagste inschrijver met 5740 gulden, 163 gulden meer dan de architect had begroot. Het vergrote schoolgebouw staat er al lang niet meer, maar de onderwijzerswoning prunkt nog steeds aan de Noord-Zijpweg.

Dubbele opdracht

Het boek is vooral het resultaat van uitgebreid archiefonderzoek. De Vries haalde daardoor vele vergeten dorpsgebeurtenissen boven water. Wie van de huidige bewoners weet dat de Grootpolder ooit een eigen school had? Naar een plan van Van Wijngaarden vierde de polder in 1882 de feestelijke opening. Hij had een dubbele opdracht gekregen: voor Lutjewinkel en de Grootpolder elk een school met onderwijzerswoning. De bouw was vooral te-

danken aan Jan Klaasznoot Breebaart, zoon van de eerste dijkgraaf van de Waard- en Grootpolder. Breebaart was 58 jaar lang raadslid van de gemeente Winkel. Ook was hij dijkgraaf en 21 jaar lid van de Eerste Kamer. Jarenlang pleitte deze notabele voor een school.

De school in de Grootpolder hield het maar drie decennia vol. Met nog maar dertien leerlingen viel het doek in 1913. Het schoolgebouw in Lutjewinkel is gesloopt in 1938. Het nieuwe gebouw is nu geen school meer.

De projecten in 1882 in Lutjewinkel en de Grootpolder waren de

Ruim honderd leerlingen van de openbare lagere school in Wieringerwaard, ruim een eeuw geleden. Rechts de onderwijzerswoning. De Medemblikker architect Arnoldus Teunis van Wijngaarden (1819-1900) vergrootte en verbouwde het complex in 1871.

FOTO COLLECTIE GERRIT KRAMER

Pareljes van Van Wijngaarden met rijk snijwerk

lastig te achterhalen."

De Zuid-Hollander was in 1845 benoemd tot stadsarchitect van Medemblik. Hij was toen 26 jaar. Met zijn vrouw uit Hoorn vestigde hij zich aan de Westerhaven.

Het eerste project in de Noordkop was, voorzover De Vries kon achterhalen, in 1867 in Nieuwe Niedorp. Dat was de pastorie van de hervormde gemeente. Het pand - met toen en nu fraai houtsnijwerk - staat nog steeds in volle glorie aan de Dorpsstraat. Het is een rijksmonument. Een gedenkplaat in een zijgevel vermeldt ook de naam van de architect. Platse-

lijk aannemer Jan Rezelman bouwde de pastorie. Met een bedrag van 12.953,33 gulden was hij de laagste inschrijver.

Van der Stok

Van Wijngaarden kon het kennelijk goed vinden met Dirk van der Stok. Deze voorstaande Nieuwe Niedorper was president-kerkvoogd van de hervormde gemeente en burgemeester. De architect kreeg eveneens in 1867 de verbouwing van het raadhuis verderop aan de Dorpsstraat.

Bijna tien jaar later was de nieuwbouw van de hervormde kerk voor hem. Dominee A.C.H. Calkoen legde in 1876 de eerste steen. De aannemer kwam van ver. Een Zeeuw was het goedkoopste: 43.990 gulden. De preekstoel en de kerkbanken waren voor timmerman A. van der Plas uit Den Helder. Het nieuwe godshuis verving een vijfhonderd jaar oude kruiskerk. De Van Wijngaardenkerk is afgebroken in 1963.

Alle vier Van Wijngaardens in Winkel bestaan nog: de toren van de hervormde kerk (deels nieuw, 1868), onderwijzerswoning, wees- en armenhuis en het postkantoor, alle aan de Bosstraat. Feestelijk werd het post- en telegraafkantoor geopend in 1880. Het muziekkoor van Z.M. Wachtschip uit Den Helder trad toen op. Het was volgens de krant 'een keurig concert, dat gevuld werd door een prettig en geanimeerd bal'.

Verrassende speurtocht in regio naar creaties

Nu we al veel weten over de Medemblikker, is de architect van de Floris Hoeve in Anna Paulowna een ander parel van Van Wijngaarden. Een andere woning in Barsinghorst is te bewonderen in Barsingerhorn. Annen Heerenweg is in 1876 een wees- en armenhuis gebouwd. Het oude pand werd lang ook wel 'gesticht' genoemd.

Uitpuilen

Bijna anderhalve eeuw geleden puijde de dorpsschool van Kolhorn uit met ruim tweehonderd kinderen. Van Wijngaarden maakte in 1877 een plan voor uitbreiding toen de teller op 244 stond. En er waren maar 224 zitplaatsen. De architect wist er wel raad mee.

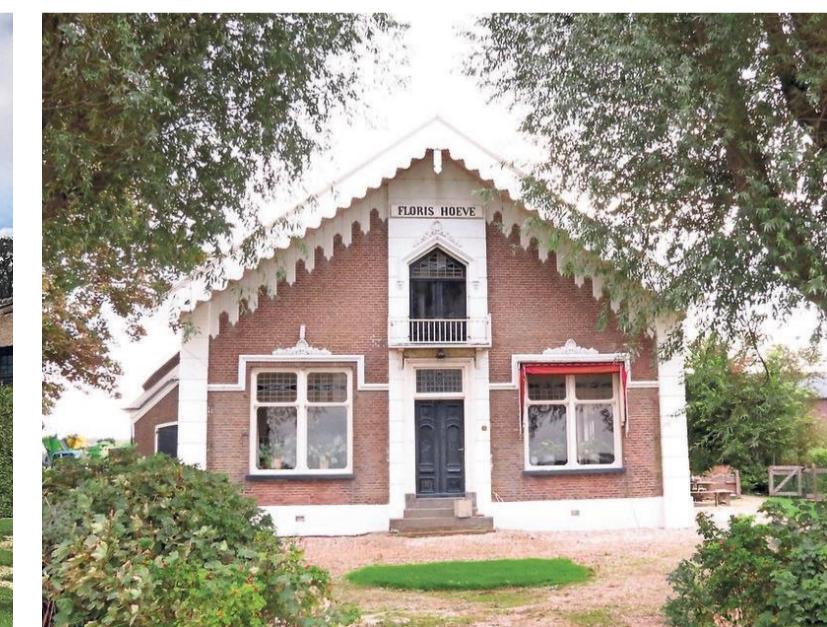
Het vroegere post- en telegraafkantoor in Winkel.

De pastorie aan de Dorpsstraat in Nieuwe Niedorp.

De vroegere onderwijzerswoning in Wieringerwaard nu.

Floris Hoeve aan de Lotweg in Anna Paulowna, uit 1871.

Wees- en armenhuis aan de Heerenweg in Barsingerhorn.